

ÜLVİ BÜNYADZADƏ: ƏDƏBİ ŞƏXSİYYƏTİ VƏ İRSİ



Ülvi Bünyadzadə

"Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm: bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağının qürurdan, qeyrətdən yağrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsil-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa-olsun öz azərbaycanlı "mən"imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim!..

İmza: B. ÜLVİ. 10.IX-89"

*Məni belə aciz görə qəbirdə,
Qəbirdə də Qarabağın özüyəm...
– dəyən eşqinə. Onda bir şeirini xatırlamamaq olmur:
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun
şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun acısından, ağrısından,
«Ölüm» adlı yuxusundan mən qorxmuram.*

Bu şeirini 1989-cu ildə hərbi xidmətdə olduğun uzaq, soyuq Sibirdə yazmışam, "Xətai" dərnəyi yaratdığı şəhərdə. Azərbaycan milli azadlıq mübarizəsi tarixində bu duyğularınla, düşüncələrinlə, qətiyyətinlə, Şahid adıyla öz yerin var, Ülvi! Özü də ən uca yerdə, ən ülvə nöqtədə! 1969-cu ildə göz açdığındə dədə-baba ocağın – Göyçə mahalın, Kəsəmən kəndin düşmən tapdağında qalanda dözmədin. Ürəyin qan ağladı. Qarabağda müharibə qığılcımları kəzərəndə coş-

*Qarabağdı mənim dinim-imanım,
O torpağın nişanəsi, iziyəm.*

dun. Bir vaxtlar sovet ordusunun Əfqanıstan torpağına təcavüzünü, bizim o müharibəyə yollanan oğullarımızın nakam aqibətini gözlərin önünə gətirdin. Topxana meşəsinin ağacları doğrananda Əfqanıstan dağlarının əks-sədəsi qəlbinə doldu: "Ömür yolu" poemani yazdın, hər sətir üstə titrədin:

*Yox, yox, ulu torpaq,
Sənin uğrunda həmişə,
hər yerdə mərd olacağıq.*

*Qarib bir ruhun səsi uzaq Sibirdə hoyuna yetdi:
Aman, qardaş, doğrudurmu, deyirlər,
Gecə-gündüz qan tökülür yurdunda.
Qarabağın tarixini danırlar,
Məscid uçuq, dam sökülür yurdunda.*

Beləcə, Vətən duyğulu, yurd sevgili misraların, şeirlərin çoxdur. Bu şeirlərini, eləcə də "Qansızlar" povestini, bir çox hekayələrini, tərcümələrini oxuyanda gözlərim önündə poladdan tökülmüş sərt baxışlı bir əsgərə dönürsən. Ciddiliyindən, sərtliyindən, qətiyyətindən, cəsarətindən min ilin tökmə kişilərinə bənzəyirsən.

Amma, Ülvi, sənin həm də çiçək qəlbin, şegli sevgi hissələrin varmış. Gözəllərə biganə qalmayan qaynar baxışların varmış. Demə, eşq girdabında çırpınan ürəyin varmış:

*Bir qız gördüm – od baxışlı,
Ortaboylu, uzunsaqılı.
Mənə baxıb güldü, qaçdı –
Bela gülüş görməmişdim.*

Baxışı sənin qəlbinə titrədən o bəxtəvar qız indi neydir, görəsən? Ömrünün köç karvanını qurmamış sevdinin o gözələ yoxsa öz əlvidanı da demişdin?

*Bu yerlərdən bahar çağı keçərdik,
Çiçəklərdən sənə çiçək seçərdik.
Ovuc-ovuc bir çeşmə su içərdik,
Ağ suyunda üzən buza, əlvida.*

Ülvi, belə Ülvi idin. Çiçək zərifiyi ilə tərpaşən şegli misraların hər kəsin ürəyində yox yerdən sevgi hissələri oyadır. Bax onda, Ülvi, elə bəxtəvar olursan ki:

*Titrayan dodağın şeir istəyir,
Baxıb tamannana ay həsəd çəkir.
Yanır ürəyində elə bir od ki,
Bu oda, ataşa yay həsəd çəkir.*

Səndən ayrılmaq olmur, Ülvi, səndən doymaq olmur. Nə yaxşı sən dünyamızda olmusan, indi də varsan, sabah da varsan. İnan, sən buna, Ülvi. Çünki gələcək nəsil səni oxuyur, Səndən örnək götürür. Kök sənə, budağın sabahkı nəsil. Sən Azərbaycanın azadlığı uğ-



Bibisi Almaz Ülvi ilə, 1989

runda ömrünü, torpağın qızıl qanına boyadın. Qızıl qanına boyadın ki, gələcək nəsil azadlıq xoşbəxtliyini yaşasın. Bax, heç olmasa, o xoşbəxtlikləri üçün səni anacaq, səni sevacəklər, Ülvi.

Ülvi Bünyadzadə Bakıda Şahidlər xiyabanında (40-cı qəbir) dəfn olunub. O, həyatını Azərbaycan xalqının, Azərbaycan torpağının azadlığı uğrunda qurban verib.

İlk addımlarını poeziya aləmində atıb. İlk şeiri "Qoşqar" Ədəbi Birliyinin təqdimatıyla mətbuatda dərc olunmuşdu. Şeir dodaqdaymaz şəkildədir: lirik, gözəl, bir az kövrək, bir az tıtrək, bir az həssas və yarıqlı hissələrdən ibarətdir.

*Səyyaddan sayalanan,
Ahli-nalalı ceyran.
Gəldi səyyada sarı,
Qaldı yaralı ceyran.*

Ülvinin bütün şeirləri, yazıları onun xarakteri ilə vahətdədir, bu, vətənə, torpağa, elə məhəbbət hissiylə əlaqədardır. Ülvi ədəbi fəaliyyəti üzərində ciddi işləmişdir. Həmin illərin bəhrəsi olaraq bu gün əlimizdə onun zəngin, rəngarəng və orijinal ədəbi irsi qalıb. Əsərlərində ana xətt – vətən müqəddəsliyi, azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş oğul obrazının tərənnümüdür. Şair qəlbində baş qaldıran milli azadlıq eşqinin müqəddəs yolda çarpışmaqla məşələ dönəcəyinə inanır. Bu, 70 il ərzində gəldiyimiz "hamarlanmış yol"

yox, milli mənlüyini təsdiqləyən, vətən şərəfini ucaldan yol, çiğir olmalıdır.

*Hayat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!..*

– ideali ilə yaşayan şair 15 yaşında ikən Vətənə üz tutub.

*Sən mənim yolumda
bir məşəl kimi
Yanırsan, – məni də
yandırmaq üçün.
Döyünən qəlbimin
yatan səsinə
Yuxudan oyatmaq,
çaxdırmaq üçün...*

– misralarını yazsa da, mübarizə yolunu seçdi. Bu, Ülvinin milli vətəndaşlıq mövqeyini, qətiyyətini sübut edirdi.

Ülvi ərəb, fars, latın, özbək dillərində (sərbəst öyrənməklə) yazıb-oxumağı, ingilis, rus dillərini isə mükəmməl bilirdi. Va bunların köməkliyi ilə də tariximizə aid xeyli yazılı mənbələrlə tanış olmuşdu. Xüsusi qeydlər, konspektlər dəftəri tutmuşdu. Bu qeydlər bəlkə də gələcəkdə ən sanballı bir tarixi əsərin bünövrəsi idi.

Onda musiqi duyumu güclü idi. Təsədüfi deyil ki, bir çox milli musiqi alətlərimizdə gözəl ifaları ilə məktəbdə keçirilən ayrı-ayrı yığıncaqlarda, görüşlərdə müəllim və şagird kollektivinin dərin rəğbətini qazanmışdı. O, qarmon, tar, saz, piano, kamança və s. musiqi alətlərində çalmağı bacarırdı. Ülvinin musiqi istedadına heyranlığını Naxçıvan Televiziya və Radio Şirkətinin sədri, şair Elman Həbib 1993-cü ildə yazdığı bir məqaləsində belə bildirir: "Ülvi. Onunla qardaşımğildə tanış olmuşduq. Qardaşım ilə Ülvinin əmisi Hüseyn həkim qonşu idi. Ad günündə, xudmanlı məclisimizdə hərə öz sözü-nü deyirdi... kimsə dedi ki, Ülvi pianoda bir xalq mahnısı çalsın. O, utancaq-utancaq qalxıb piano arxasına keçdi. Ülvi həmin andan yad-daşımada yaşamağa başladı. 18 yaşı vardı. Qonur gözləri, çatılmamış, qartal qanadları kimi gərilməmiş qara qaşları ağbəniz çöhrəsinə bir qədər kölgə salanda qəribə ciddi görkəm alardı. Məclisboyu ağzını açıb bir kəlmə kəsməyən bu gəncin sinəsi altında necə sirli xəzinə varmış, Allah! Bizim aşiq musiqisi, el havacatları pianoda necə səslənərmiş, İlahi! Bayaقدan dillənəməyib susub duran bu Ülvi balanın ürəyi nə imiş, Tanrı!? Barmaqları nə oyun eləyirdi, "Göycə gülü"ndən başladı, "Divani"dən adladı, "İrəvan çuxuru"nda ayaq saxladı. "Sarı tel"ləri bir-bir saydı, "Ayaq Santel", "Orta Santel", "Baş Santel", "Yanıq Kərəmi", "Köhnə Naxçıvan"... Aşiq havaları pianoda



Tələbə yoldaşları ilə birgə

dəyişdikcə ovqatımız da dəyişdi. O vaxt dəfələrlə kövrəldim. Ülvi yadımda beləcə qalıb. 18 yaşında, biğ yeri yenicə tərələnən bir cavan, yeniyetmə kimi, bir də xalqımızın dərdini müdrikcəsinə ürəyinin dilində danışan istedad sahibi kimi..."

“Ülvinin tezliklə müstəqilliyə qovuşacaq Vətənin gələcəyi üçün bir vətəndaş arzuları, planları var idi. “Ancaq bir yerdə birləşib mübarizə aparmaqla qalib gəlmək olar”, – deyə məktublarında, publisistik yazılarında, şeirlərində, nəsrində ancaq bu cür duyğularla yaşayırdı.

1990-cı ilin 10 yanvar tarixində qələmə aldığı bir məqalədə yazmışdı: "Azəri xalqının milli müstəqilliyi və demokratiya uğruna apardığı mübarizə bu gün özünün tarixə qanla yazılacaq, əbədi həkk olunacaq günlərini yaşayır. Gün-gündən mövcud hərbi-polis rejiminin iç üzü açılıb-tökülür, onun birdəfəlik dağılması üçün zəmin hazırlanır. O da aydın olur ki, azərilərin indi tam çıpaqlığı ilə görünən milli faciəsi on ilin, iyirmi ilin deyil, bir neçə əsrin bəhrəsidir".

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik tarixində şəhid-şair Ülvi Bünyadzadənin milli azadlıq mücahidi kimi öz yeri, öz uca taxtı danılmazdır. Ali məqamın mübarək olsun, Ülvi!

Almaz Ulvi,
Filologiya elmləri doktoru

VƏTƏN ÜÇÜN ÖLMƏLİYİK (sinif yoldaşlarıma)

Biz öz ömür sazımızda
"Dilqəmi"ni bilməliyik.
Leylimizin ürəyini
Məcnun kimi sevməliyik.

Bisütunu biz də yaraq,
Çənsiz Çənlibellər quraq.
Sazımızda ağlayaraq
Biz həyatda gülməliyik.

Döyüşlərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!

1982

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun
şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun

acısından, ağrısından,
"Ölüm" adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Yollar saysız,
Yollar sonsuz,
Yollar ötür
Dünənimdən,

bu günümdən, sabahımdan
ötür-keçir.

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Çünki
dünyadakı bütün yollar
Anamın təndir evinin qabağından
ötür-keçir.

1989

Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm.
Bu ocağın kor çırağı,
Yanmayacaq işığıyam.
Anam-atam zəmanədir,
Mən zəmanə uşağıyam.

1989

ƏLVİDA (nağmə)

Deyirəm, vüsalın nə azmış ömrü,
Gedirəm, əlvıda, gözəl, əlvıda.
Gəlmişəm son dəfə biz qoşa gəzək,
Bizdən qalan qoşa iza, əlvıda.

Bu yerlərdən bahar çağı keçərdik,
Çiçəklərdən sənə çiçək seçərdik.
Ovuc-ovuc bir çəsmə su içərdik,
Ağ suyunda üzən buza, əlvıda.

Mən Ülviyəm, ülvi sözə aşiqəm,
Saf ürəyə, büllür üzə aşiqəm.
Gözlərintək ala gözə aşiqəm,
Sevdiyim o ala gözə, əlvıda.

"Əsgərlik şeirləri"ndən

Pəncərəmi döyür Sibir küləyi,
Qəm sovrur kirpiyimdən, qaşımndan.
Düşündükcə ötüb-keçən günləri
Burum-burum duman qalxır başımdan.

Bu torpağa Allah qarğıyib, nədir –
Günəşi buz, adamları buzdu, buz.
Gecəsi nə, gündüzü nə, bilinmir, –
İkisindən biri qara, biri boz.

Arzularım, xəyallarım, İlahi,
Pərvazlanıb, qanadların çalammmır.
Gözəllərə həmdəm olan könümü
Rus gözəli ovudammır, alammmır.

Bizim yerdə günəş gülümsəyəndə
Torpaq da öz al rənginə bələnir.
Bizim yerdə qar gözləri üşütmür,
Bizdə qar da çiçək kimi ələnir.

Pəncərəmi döyür Sibir küləyi,
Qəm sovrur kirpiyimdən, qaşımndan.
Düşündükcə ötüb-keçən günləri
Burum-burum duman qalxır başımdan.

1989

NOVRUZ BAYRAMI GƏLİR...

İldən bir gün ayrıldı – əlində yanan məşəl,
İldən bir gün ayrıldı – bütün günlərdən gözəl.

Çiyində yaşıl əba, gözlərində təbəssüm,
Sinəsində çiçəklər düzülüb düzüm-düzüm.

Yeriyir min naz ilə, göylərin şamı gəlir,
Ay ellər, pişvaz edin, Novruz bayramı gəlir.

Hanı yaşıl səməni, deyin, pişvaza çıxсын,
Hanı qızıl kəməri, belini bərk-bərk sıxсын.

Deyin, gülün bu gün, hey, kədər nədi, qəm nədi?!
Qarı nənəm aş asıb, köz üstündə dəmdədi.

Göylər durulan gündü, sular bulanan gündü,
Tonqallar ulduz kimi bir-bir qalanan gündü.

Bu bayramdan başlayır ilimizin baharı,
Arzumuzun baharı, elimizin baharı.

Bu bayramın eşqiylə qoy bəzənsin əsrimiz,
Bu bayramın oduna yansın dərdi-sərimiz.

Bu bayramın gözüylə gələcəyə baxağın,
Bu bayramı gül kimi döşümüzə taxağın.

1987

BƏXTİM

Bir yuxu görmüşdüm bəhşal çağımda,
Gördüm ki, yoluma daş təkür bəxtim.
Bir divar hörmüşdüm dümağ mərmərdən,
Lom salıb gördüm ki, hey sökür bəxtim.

Uzaqdan istayir tuta əlimi,
Gözündə cəm edir kədəri, qəmi.
Köksündən vurulmuş pəhləvan kimi
Gördüm ki, ümitsiz diz çökür bəxtim.

Ülviyəm, özümə yuva hördüm ki,
Bəxtimlə yaşayım axıra təkli.
Səbəbin bilmədim, amma gördüm ki,
Bir uşaq səsiylə hönkürür bəxtim. ♦

Ülvi Bünyadzadə